

YLIOPISTOKIRJASTOJEN RAHOITUKSEN HAASTEET MUUTTUVASSA YLIOPISTOKIRJASTOSSA

Kaisa Sinikara & Arja-Riitta Haarala
Helsingin yliopisto Tampereen teknillinen yliopisto
29.5.2008

 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston visio

■ SUOMEN YLIOPISTOKIRJASTOT – TUTKIMUKSEN JA OPPIMISEN INFRASTRUKTUURIN YDIN

- Suomen yliopistokirjastojen neuvosto luo tutkimustiedon saavutettavuuden ja käytettävyyden tulevaisuutta ja on alansa keskeinen yhteiskunnallinen vaikuttaja.

 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Infrastruktuurin kehittämisen haasteita

- Infrastruktuurin kehittäminen – kriittinen eurooppalaisen, ml. suomalaisen huippututkimuksen menestymisen kannalta (mm. 7. puiteohjelma, OPM:n infrastruktuuriselvitys)
- Tutkimuksen korkea laatu edellyttää monipuolisia korkeatasoisia tietoaaineistoja, muita tietoresursseja, virtuaalisia ympäristöjä, asianmukaisia tiloja ja laitteita sekä käytön tukea
- Tehokas oppimisprosessi vaatii edellisten lisäksi erit. oppimista tukevia tiloja sekä koulutusta kriittisen tiedonhankinnan taitoihin
- EU:n ohjelmat, eScience

 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Kirjasto- ja tietopalvelujen painopisteitä

- Oleellista pääsy globaalisti käytettävissä olevaan informaatioon, julkaistuun tietoon ja tutkimusdataan (omistettu, lisensoitu, avoin...)
- Kirjaston on hallittava erilaiset julkaisemisen muodot ja tarjottava palveluja tiedeyhteisölle
- Kirjasto rakentaa joustavaa saumatonta tietoympäristöä tutkimuksen ja oppimisen tarpeisiin – yhteistyön, työnjaon ja osaamisen jakamisen avulla
- Kirjaston tehtävänä on toimia kouluttajana ja kumppanina

 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Yliopistokirjastojen rahoituselvitys

- Luovutettiin ministeri Sari Sarkomaalle ja rehtorien neuvoston pj. rehtori Ilkka Niiniluodolle 4.9.2007
- Ensimmäinen varsinainen perusselvitys yliopistojen rahoituksesta ja neuvottelumenettelyistä
- Opetusministeriön, yliopistojen ja yliopistokirjastojen olisi sovitettava tunnuslukuista ja tiedoista joita seurataan, yliopistojen yhteisistä käytännöistä

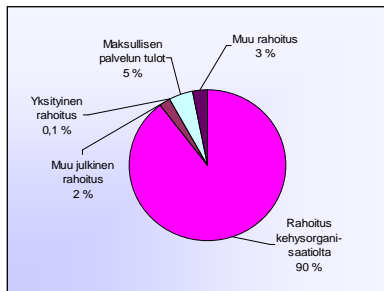
 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Perustietoa kirjastoista (jakautuma vaihtelee todellisuudessa kirjastoittain):

- lähes 90 % budjettirahoitusta + muu julkinen rahoitus, maksullisen palvelun tuotot, muu rahoitus, yksityinen rahoitus
- suurimmat kustannuserät: henkilöstön palkat 40 %, tietoaaineiston hankinta yli 20 % ja tilat yli 20 % + tietotekniikasta ja tietoliikenteestä yms.
- 2005-2007: budjettirahoitus omalta organisaatiolta noussut jonkin verran.
- Tilastot on tehty aiempaa tarkemmin

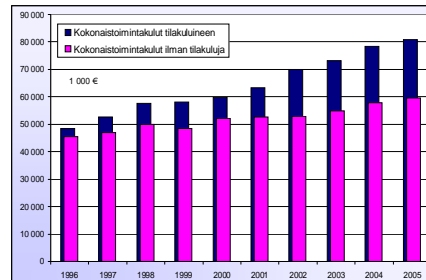
 Suomen
yliopistokirjastojen
neuvosto

Yliopistokirjastojen rahoituslähteet 2005

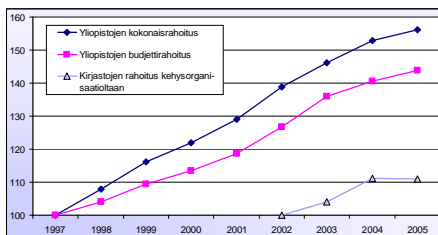

Toimintakulujen kehitys 1996-2005

Tilakulut jatkavat nousua: 2005-2006 4,1%, 2006-2007 3,8%

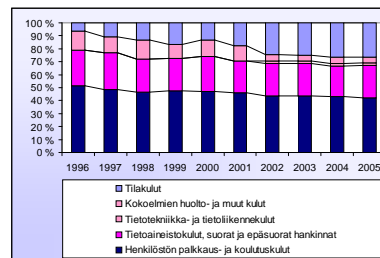

- yliopistokirjastojen rahoitus ei ole noussut samassa suhteessa kuin yliopistojen kokonaisrahoitus

- tilakulut vienevät yhä suuremman osuuden
- Henkilöstömenojen suhteellinen osuus on laskenut

Yliopistokirjastojen toimintakulut kullekin 1996-2005. Tilakulujen ilmoittamisessa tilastoon oli paljon puutteita ennen vuotta 2002, mikä voi antaa vääristyneen kuvan esimerkiksi siitä, että palkkausten osuus olisi laskenut jatkuvasti.

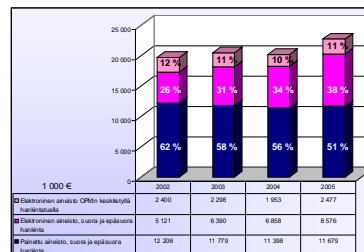
- elektronisten aineistojen hinnat nousevat jatkuvasti
- lisensointiin perustuva hankinta monimutkaista
- keskitetysti hankituista elektronisista aineistoista yliopistokirjastot maksavat selvityksen perusteella yli 70 prosenttia itse

Taulukko 1
Yliopistokirjastojen elektronisten aineistojen hankintakustannukset vuosina 2002-2005. Taulukossa 22 ja 37 luvut perustuvat toteutuneisiin menoihin. Muissa taulukoissa ja kuvissa laskuperusteena on käytetty opetusministeriön myöntämää täysimääräistä tukia.

1000 €	2002	2003	2004	2005	Osuus % /2002	Osuus % /2003	Osuus % /2004	Osuus % /2005
Elektronisten aineistojen hankintakulut, suora, epäsuora ja keskitetty suora hankinta yhteensä **)	6 754	8 686	8 811	10 999	100 %	100 %	100 %	100 %
Josta OPM:n kassatietojen FinELB-tuen osuus *)	1 633	2 298	1 953	2 423	24 %	26 %	22 %	22 %
Josta yliopistojen FinELB-aineistohankinnan omat rahoitusosuus *)	4 383	4 730	6 000	6 243	65 %	54 %	68 %	57 %
Yliopistojen muu kuin FinELB-aineistohankinta (muut e-aineistot **)	738	1 660	858	2 333	11 %	19 %	10 %	21 %

*) Kansainvälisten FinELB-aineistojen mukaan
**) Tieteilijöiden kirjastojen yhteisötilaston mukaan

- kaikista yliopistokirjastojen tietoaineistohankinnoista keskitetty tuki muodostaa vain kymmenisen prosenttia
- yliopistokirjastot vastaavat kaiken painetun aineiston ja keskitetyn hankinnan ulkopuolelle jäävän elektronisen aineiston hankintakustannuksista

Kuva 1.
Yliopistokirjastojen hankintakulut 2002-2005, mukaan lukien myös keskitetty e-aineistojen hankintakustannus yliopistokirjastoille. Kuva ei sisällä korostettujen osuuksien.

- osassa kirjastoja ulkopuolinen asiakaskunta yli puolet asiakkaista (yliopistot maksavat toiminnan: kuinka kauan?)
- yliopistokirjastoilla vain vähän mahdollisuuksia säästää (suuret säästöt jo tehty, tekeillä) tai hankkia tuloja
- pääasiallisimmin yliopistokirjastot saavat tulonsa myöhästymis-, korvaus-, tulostus- ja kopiointimaksutyypisistä palveluista sekä osa myös julkaisutoiminnan tuloista
- suora budjettirahoitus on kirjastoille ainoa mahdollisuus riittävän palvelutason ylläpitämiseksi.

Selvityksen tekijän johtopäätöksiä:

- tarvitaan pikaisesti korjaus yliopistokirjastojen elektronisten lisenssimaksujen kustannusten kattamiseen, esim. tuet Saksassa huomattavasti korkeammat
- tilakustannusten kasvun pitäisi näkyä yliopistokirjastojen rahoituksen nousuna
- kilpailun tutkimusrahoituksen kirjastokustannukset tulisi kattaa eränä täydentävästä rahoituksesta

Selvityksen tekijän johtopäätöksiä 2:

- yliopistokirjastojen vapaaehtoisella yhteistyöllä saavutetut tulokset ovat merkittäviä (hankinta-, tietojärjestelmäyhteistyö, mm. yhteisluettelointi)
- yliopistokirjastojen yhteistoiminnalle tulisi saada aikaisempaa laajempaa opetusministeriön tukea (kansalliset palvelut arvokkaita, kansallisesti ei voi tehdä kaikkea, uuden kehittäminen verkostoyhteistyön piloteissa, mm. Linda-tietokannan keskitetty ylläpito)

Yliopistokirjastojen keskeiset esitykset (julkilausuma 11.9.2007)

1. Perusrahoituksessa tulee ottaa huomioon:

- tutkimuskirjallisuuden, erityisesti elektronisten lehtien hintojen nousu
- uusien palvelujen edellyttämät tilaratkaisut
- tilakustannusten kasvu
- tietojärjestelmien ja tietoliikenteen kustannukset

Yliopistokirjastojen keskeiset esitykset (julkilausuma 11.9.2007)

- kirjastohenkilöstön kasvavien osaamisvaatimusten edellyttämä palkkataso
- Tutkimusvolyymin lisääntyminen (kilpailtu rahoitus, tutkimusryhmät)
- yhteiskunnallinen palvelutehtävä

Yliopistokirjastojen keskeiset esitykset (julkilausuma 11.9.2007)

2. Elektroniset aineistot

- Keskeisimmät tieteelliset perusaineistot kustannettava valtion keskitetyllä rahoituksella kaikkien korkeakoulujen ja yliopistollisten sairaaloiden sekä tutkimuslaitosten käyttöön osana tutkimusinfrastruktuurien kehittämistä

Yliopistokirjastojen keskeiset esitykset

(julkilausuma 11.9.2007)

3. Rahoitusinstrumenttien kehittäminen

- Kirjastojen rahoitus pääosin kehysorganisaation budjettirahaa, vakaus välttämätöntä
- täydentävästä tutkimusrahoituksesta osuus, joka vastaa kyseisellä rahoituksella tehtävän tutkimuksen synnyttämiä kirjasto- ja tietopalveluiden käytön lisäkustannuksia ja uusien palvelujen tarvetta
- Tarvitaan uusia rahoitusinstrumentteja, mm. kokonaiskustannusmalli, kustannuslaskenta

Julkilausuma

4. Yhteistyön ja kehittämisen tukea

- verkostoyhteistyölle tukea - Yhteistyön tuomat synergiaedut (kustannukset, laatu, tehokkuus)
- tieteellisten kirjastojen hankerahoitusta lisättävä
- yhteiskunnallisen palvelutehtävän rahoitus tulee selvittää.

Lopuksi

Rakenteellinen kehittäminen:

- avoimen tiedonsaannin takaaminen
- yliopistokirjastojen toiminnan turvaaminen selkeästi opetusta ja tutkimusta tukevana sekä tiedonvälitystä kansalaisille harjoittavina laitoksina.

 Suomen yliopistokirjastojen liitto

Kiitos!

